

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Friderici Forneri Theologiæ Doctoris Canonici Ecclesiæ
Collegiatæ diui Stephani Bambergæ, De Temulentia
Malo, Eiusque Remediis, Variis Item Scitu Iucundissimis,
nec non vtilissimis de rebus, quæ in ...**

Förner, Friedrich

Ingolstadii, 1603

Capvt I. Encomium Sobrietatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45433

CAPVT I.

Laus sobrietatis.

NVNC vt à linea, quod aiunt, incipiamus
vela ventis permittendo, omnem ruden-
tem monebimus, ad eum quo tendimus,
portum appellendi, Temulentia inquam,
exterminationem, ruinam, interitum, ac sobrietatis
laudatissimæ victoriam, palmam, triumphum.

At potentissimus est hostis temulentia, infinitum
contra nos affeclarum exercitum, in aciem produ-
cet. Quid nos? Imperatricem nostram sobrietatem,
tūm sacrarum literarum, ac sanctorum Patrū, tūm
omnium penè prophanorum auctorum præsidio
fulciemus, idque modicè ac succinctè, ne multitudo
confusionem potius gignens, quàm opem afferens,
ordinem perturbet. Prima in hostem irruptio non
immeritò commissa sapienti Ecclesiastico; *Quam Eccl. 19.*

*sufficiens, inquit ipse, est homini erudito vinum exigu-
um; & in dormiendo non laborabis ab illo, & non sen-
ties dolorem. Item: Sanitas est animæ & corpori, sobrius Eccl. 31.*

*potus; vinum multum potatum, irritationem & iram,
& ruinas multas facit. Amplius: Noli audius esse in Eccl. 27.*

*omni epulatione, & non te effundas super omnem escam.
In multis enim escis erit infirmitas, & audivitas prope-
rabit ad choleram. Sublequitur S. Paulus: Bonum Rom. 14.*

*est nō manducare carnem, & non bibere vinum. At hoc
nimium est vehemens, nimis acre, nimis durum.
Moderationem vis? En cape; qui vini vsum inte-
grè noles eiurare. Modico vino vtere, propter stoma- 1. Tim. 5.*

*chum tuum, & frequentes infirmitates tuas. Vinum
ergò concessum, vti volentibus, sed modicum. Mo- Pulchrum
dicum, inquam, nec nimis parum, nec nimis mul- simile de
tum.*

vini usu
tūm in ex-
cessu tūm
defectu
peccante.

2. Ethic. ad
Nicomach.
S. Patres
commen-
dant so-
brietatem
pleno ore:
Lib. ad sa-
cras vir-
gines.

tum. Nam sicut imbres nimium densi, copiosi, atque diuturni, plurimum obsunt; & nimis minutula, breuissimaque pluuia, parū certē, aut nihil prodest: Ita & vinum, pro debiliū aut robustarū complexionum varietate, vel excessu, vel defectu intemperatum. *Medium*, Aristotele iudice, in omnibus laudabile ac tenendum, & nunquam nō tutissimum. Id quod in vini potu, si vlla alia in re, præcipuē laudant sancti patres. Primum S. Augustinus: *Sobrietas est mentis & sensus, membrorum omnium, corporisque tutela; castitatis pudicitiaque munimentum; pudori proxima; amicitia pacisque serua, honestati que semper coniuncta; criminum atque vitiorum omnium profuga.* Ibidem post pauca: *Sobrietas est recti iudicii tenax, memoria; recordationisque inseparabilis sapientia, secretorum custos, arcani velamen, lectionum & doctrinae capax, studiorum & artium bonarum, disciplina pariter & magistra, ingeniorum & capiendorum pedisequa, bonæ famæ semper auida, salubria atque vtilia creans, virtutis singulare auxilium, cuncta cum ratione disponens, in congregatione honestorum se semper ingerens.*

Quid vterius ad huius virtutis commendationem adiicere potuisset? Nec finis tamen. Ingenti bonorum aceruo, plura superaddit: *Sobrietas temeritatem fugat, pericula cuncta declinat; mutuis officiis obtemperat, superbiam detestatur, domum familiamque cum moderatione gubernat, fidem sibi committentibus seruat.* Ibidem. *Sobrietatis perseverantia inestimabilis est, animi fortitudo, omnes eam virtutes & omnes laudum tituli concupiscunt, quia sine ipsa ornari, aut placere non possunt.* Concludit quasi omnia, quæ huc vsque S. Augustinus, vno verbo Origenes:

Sobrietate

Sobrietas omnium virtutum mater est: sic è contrario Ebrietas omnium vitiorum origo. Nec minoris eam facit Prosper: sobrietas facit abstinentem, parcum, moderatum, pudicum, tacitum, & verecundum. Hæc virtus si in animo habitat libidines franat, affectui temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia in nos confusa ordinat, cogitationes prauas remouet, scientias inserit, ignem libidinosa voluptatis extinguit, mentem tacita tranquillitate componit, & totam semper ab omni tempestate vitiorum defendit.

Homi. 2. in
Genes.
Lib. de vi-
ta contem-
platiua.

Ergò vix boni aliquid quod sobrietati non affine? Video, & credo. Præter dicta, conuincor auctoritate præstantissimi Doctoris Philonis Iudæi:

Sobrietas non solum animabus, sed etiam corporibus omnium confessione vtilissima est. Nam & infirmitates ardet, è nimia repletione nasci solitas, & sensus mirifice acuit, nec sinit corpora plus iusto grauata corrui, sed attollit ea simul & subleuat, reuocans ad officia propria, omnibus eorum partibus oportunissima. In summa quantorum malorum est auclrix Ebrietas: tantorum è diuerso bonorum Sobrietas. Ergò quandoquidem etiam corporibus quibus peculiariter vini potus prodest, amica est Sobrietas, nonne multò magis animabus, à quibus omne mortale alimentum alienum est? Quid enim sobria mente præstantius est apud homines? Quæ gloria? quæ diuitia? quod robur? quæ potentia? Denique quid aliud ex his quæ mirantur homines? Adsit modo animo oculus, qui collustrare omnia valeat, nulla sui parte suffusus humoribus aut nictatione impeditus. Hæc ille non minus grauitè,

In cap. 15.
bri super
illa verba:
Resipuit
Noè à vi-
no.

*Lib. de Ca-
in & Abel.*

quàm verè. Confirmantur hæc eadem à sancto Ambrosio sic loquente : Plurimos gula sua occidit, nullum frugalitas : Innumeris vina nocuerunt, nulli parsimonia, nulli sobrietas. Nec abludit ist-

*Serm. 1. de
Aduentu.*

hinc sanctus Leo Papa : *Quotidiano enim, dilectissimi mi experimento probatur, iniquis, potus satietate aciem mentis obtundit : Ciborum nimietate vigorem cordis hebetari ; Ita vt delectatio edendi, etiam corporum sit contraria saluti ; nisi ratio sobrietatis obsistat illecebræ, & quod futurum est oneri, subtrahat voluptati.*

*Lib. 30. in
Iob. 27.*

Quid ergò? quod consilium ineundum? A Diuo Gregorio suppeditatum. *Ea itaque sumenda sunt,*

In Psal. 69

que naturæ necessitas querit, & non que bibendi libido suggerit. Exclamem ergò non illubenter cum Calsiano: Osobrietas scilicet, satietas salutaris, que quâto copiosius sumitur, tantò magis sobrietatem mentibus donare dignatur.

*Prophani
authores
sobrietatē
extollunt.*

Hic si prophanos authores omnes adduxerim, quorum monumenta passim scatent sobrietatis e-logis, quis tandem aut quando finis? Nostra itaque nobis breuitas cordi esto.

*Lib. 2. Sa-
turnal.*

Ac primùm occurrunt aurea illa, & à virili animo in virtutis studium, profecta Macrobii verba : *Congrediendum est nobis, inquit, tanquam in acie quadam, cum voluptuariis rebus, cumque ista vini licentia, cominus decernendum, vt aduersus eas non fuga, nec absentia simus tuti, sed vigore animi, & constanti presentia, moderatoque vsu, sobrietate continentiaque tueamur.*

*Epist. li. 12.
Ep. 84 ad
Lucil.*

Nam vt Seneca : *Sobrietas voluptatibus imperat, alias odit atque abigit, alias dispen-sat, & ad sanum modum dirigit, nec vnquam ad illas propter ipsas venit. Scit optimum esse modum cupitorum non quantum velis, sed quantum debeas sumere.*

Pœni-

Poeniteret utique incomparabilia Iamblichi veterum Graecorum sapientissimi encomia, quibus sobrietatem nostram ad caelum usque extollit, hic omis-
 sisse: σωφροσύνη ἐστὶν ἀνδρείας σίλη, ἀσελγείας δὲ πέλυξ, φθάρων ἠνίοχος, εὐνοίας δὲ ἐπίσκοπος, λογισμῶν περιτομή, ἀκολασίας δὲ ἐκτομή, φύσεως ἀντίφυγος καὶ πρῶσεως ἀντίθετος, ἐργωμῶν γὰρ καὶ ἐγκρατείας σωεργός, καρδίας καμπή τις, εὐχῆς γνώμη. Sobrietas, seu temperantia, est columna fortitudinis, galea contra lasciviam, oculorum auriga, benevolentiae custos, cogitationum circumcisio, luxuriae castratio, à natura desideriiis refugiens, effervescenti animo contraria, operum & actionum praeses, continentiam promouet, cor fleclit, precibus & votis, rationem, ceu regulam adhibet.

Hic mihi dubium foret, an sobrietas in omnibus aliis virtutibus inueniretur, an verò omnes aliae virtutes in illa, ni Menandri dictum sapientissimū ambiguis cogitationum tricas euolueret. Quid ille?

γαμῶν ἐστὶν ὀρετῆς σωφροσύνη.

Poenitentia virtutis est sobrietas.

Nec iniuria σωφροσύνη, Sobrietas aut Temperantia, ut quae sit σωπτική φρονήσεως, hoc est, prudentia, quae omnes alias virtutes moderatur & gubernat, seruat & incolumitas. Et magis propriè meo iudicio à Graecis Poëtis σωφροσύνη, illi enim σαῶσαι, pro communi verbo σῶσαι, hoc est, seruare, vsurpant, ut hinc virtus prudentiam, & in ea virtutes omnes conseruare perhibeatur.

Quod si hinc commemorare velim, quāti sit momenti sobrietas ad vitae diurnitatem, quantū sanitatis corporis valetudini conferat, quae tandem obsecro laudum finis, quis modus erit? Qua de re com-

In Epist. ad Aretenses de Temperantia,

Eximia sobrietatis laus.

Apud Stob. serm. 5. de Temperantia.

Graeca nomina, quibus appellata sobrietas.

Vitā prolongat sobrietas, & sanitati conducit.

*Lib. 2. ad-
uersus Iu-
uianum.*

*In libello
de compo-
sitionibus
& Coni-
uiis. Titulo
1. Exem-
plum prius.*

*Exempli
posterius.*

*3. Topico-
rum.*

pendiosè S. Hieronymus hisce verbis. *Legimus quos-
dam, morbo articulari, & podagra humoribus laboran-
tes, proscriptione bonorum, ad simplicem mensam, pau-
peres cibos, & aqua potum redactos, conualuisse. Quod
sanè ita esse, duobus memoria dignissimis exem-
plis, contestatur Ægidius Albertinus, ex Antonio
de Guevara. prius est. Quidam ob superabundantem
corporis repletionem, cibo potuq; immoderati-
ori contractam, ad Thermas proficisci, sanitatis
caussa, decreuerat. In via dum constitutus, capitur
à latronib⁹, ac vinc⁹, haud magno temporis inter-
uallo, detinetur in obscuro quodam cubiculo, in
quo magnus fabarum aceruus recondebatur. Et
cum nil præter aquam illi suppeditaretur, ad fabas
iam penes se habitas, breuissimo temporis tractu,
hoc sobrietatis medio, sanissimus ac robustissimus
vegetiorq; quàm fortè per thermas, euasit. Alter-
rum. Hispanus quidam princeps capitalem inimicu-
cum manibus pedibusq; ex chiragra podagraq; clau-
dum diu insequens, tandem comprehensum, tetrico
inclusit carceri, in quo præter panè vnum, & aqua
haustu, ad victu ei nil suppeditari vltèrius, permittit.
Exactis hac Pythagorica tractatione duobus annis
spectandi gratia quomodo affectus esset, iussit, à car-
cerum squaloribus extractum adduci sibi. Contu-
ens ergo eum, hac sobria tractatione sanum ac va-
lentè, membrisq; omnibus vigentem & iuuenescen-
tem quasi, admiratus luculentam frugalitatis effi-
caciã, duplici tùm sanitatis, tum libertatis fa-
nore, benignissimè dimisit. En Cornu copigol-
mnis boni sobrietatem. Hec omnem sexum, etã-
tem omnem ornat, roborat, confirmat, omnibus
conducit, omnibus est vtilis iuuentuti tamen po-
tissimum. Iuxta illud saluberrimum Aristotelis*

con-

consilium. *Laudabilior est & magis necessaria tempe- Lib. 3.
rantia in iuuenibus, quàm in senibus: Nam iuuenes plus, Epist. 3.
quàm senes cupiditatibus tentantur. Vndè, preciosum
iuuentutis monile sobrietas, prudentissimè Seneca
dixit.*

CAPVT II.

Exemplum Sobrietatis Christi seruatoris.

Nobilissimæ virtutis huius luculentissimum
Exemplum, apporat salutis nostræ vindex,
humana carne indutus, nobiscum viuens, conuer-
sans, manducans, & bibens, *nobis per omnia similis ad Phil. 3:
habitu inuentus vt homo.*

Et primò se offert, diuturnum illud, quadraginta
dierum ieiunium, absq; omni cibo potuq; haud sine
grati carnis emaceratione transactum. *Nam cum ie- Matth. 4.
iunasset quadraginta diebus & noctibus, postea esuriit. Mira so-
Et vt homo erat, humanis necessitatibus, esuriei & brietas
Christi
seruatoris.*
fuit, nostro more subiectus, non dubiè fuit quoq;
Quam sitim non intemperata aliqua vini ingurgi-
tatione se lauit, sed aquatili Lympha, sibi ab Angelis,
vt S. Patres credunt, ministrata. *Tunc reliquit eum Ibidem.
diabolus & S. Angeli acceperunt & ministrabant ei,*
Cibum simplicem, ac potum, toti hominum generi
communem, ac facilè vbiuis locorum, in deserto
etiam, parabilem, *Aquam.*

Insequenti dein tempore, cum è Iudæa in Gali- *Ioan. 4.*
lazam peregrè proficiscens, iter faceret per Sama-
riam, propè ciuitatem Sichar discipulis intrò
pro coëmendo pane destinatis, ipse itineris labo-
re confectus, lassatus, ac sitibundus, à muliercula
Sama-